

Uchwała Nr 443/2017
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego
z dnia 11 maja 2017 r.

w sprawie projektu ustawy o Narodowym Instytucie Technologicznym

Po rozpatrzeniu, na wniosek Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 kwietnia 2017 r. (pismo DP.ZLN.1201.5.2017), projektu ustawy o Narodowym Instytucie Technologicznym, Rada Główna, stosownie do art. 45. ust. 3 pkt 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.), Rada zgłasza następujące uwagi:

Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego dostrzega potrzebę przeprowadzenia reformy instytutów badawczych w celu podwyższenia efektywności i jakości ich funkcjonowania, uwzględniając stan i strukturę organizacyjną nauki w Polsce, a także tendencje rozwoju nauki i badań stosowanych w krajach o najwyższej innowacyjności. Jednak w opinii Rady taka reforma musi uwzględniać realne dokonania i możliwości wykorzystania posiadanych zasobów oraz potencjału naukowego instytutów. W szczególności chodzi o ochronę ich dorobku, statusu i działalności tych instytutów, które posiadają silną pozycję naukową, działają efektywnie we współpracy z przemysłem oraz mają uznaną markę nie tylko w kraju ale i zagranicą.

W opinii Rady przedłożony projekt Ustawy i zawarte w niej rozwiązania nie spełniają wyżej sformułowanych warunków, a w szeregu przypadków mogą podważać relacje instytutów z podmiotami gospodarczymi lub zaszkodzić wizerunkowi Polski wobec partnerów zagranicznych.

Przepisy Ustawy przewidują przekształcenie 35 instytutów badawczych podległych Ministerstwu Rozwoju w jeden megainstytut pod nazwą Narodowy Instytut Technologiczny (NIT), z jednoczesnym pozbawieniem instytutów osobowości prawnej. Utrata osobowości prawnej przez instytuty badawcze, z których wiele posiada silną pozycję i rozpoznawalną markę, nie tylko w Polsce ale także w Europie, spowoduje poważne ograniczenie bezpośredniej współpracy z przedsiębiorstwami, obniży ich elastyczność funkcjonalną i z wysokim prawdopodobieństwem pogorszy efektywność ich działalności. Utrata osobowości prawnej instytutów wpłynie także negatywnie na funkcjonowanie polskich przedsiębiorstw, które w odróżnieniu od korporacji zagranicznych działających w naszym kraju, w większości nie posiadają własnego zaplecza badawczego. Zmniejszenie szybkości podejmowania decyzji i utrata elastyczności działania w bezpośredniej współpracy instytutów badawczych z przedsiębiorcami spowoduje - przynajmniej w krótkiej perspektywie - spowolnienie albo wręcz zahamowanie procesu wdrażania innowacji. Z kolei ograniczenie współpracy z przemysłem wpłynie na znaczące obniżenie przychodów instytutów zrzeszonych w NIT.

W opinii Rady rozwiązania zaproponowane w Projekcie ustawy o Narodowym Instytucie Technologicznym nie są oparte na dostatecznie pogłębionej i wiarygodnej diagnozie, co samo w sobie zwiększa ryzyko nieadekwatności zastosowanych rozwiązań prawnych i organizacyjnych. Można nawet zaryzykować twierdzenie, że w konsekwencji wdrożenia rozwiązań proponowanych w obecnej wersji Ustawy, nastąpi pogorszenie efektywności lub nawet utrata części potencjału rozwojowego w tym sektorze nauki w Polsce.

Projektowana ustawa o NIT pociągnie za sobą wysokie koszty wdrożenia nowej struktury organizacyjnej oraz zawiera rozwiązania szczegółowe, które będą generować bardzo poważnie zagrożenia dla funkcjonowania instytutów badawczych. Proponowane utworzenie NIT pociąga za sobą faktyczną likwidację szeregu dobrze działających instytutów badawczych, które realizują ważne zadania na rzecz różnych gałęzi gospodarki narodowej. Arbitralna konsolidacja instytutów w jeden organizm w sposób drastyczny zakłóci realizację wykonywanych programów, projektów i zadań, wprowadzając nieunikniony chaos organizacyjny i perturbacje formalne, a także finansowe, co może spowodować naruszenie bezpieczeństwa Państwa, w odniesieniu do projektów i zadań realizowanych w niektórych instytutach.

Przepisy ustawy stanowią także istotne zagrożenie dla realizacji trwających obecnie projektów finansowanych z UE oraz niedotrzymania 5-letnich okresów trwałości projektów dofinansowanych ze środków UE. Instytuty, które wejdą w skład NIT, będą z mocy prawa zobowiązane do zapewnienia trwałości projektów, które zrealizowały, bądź obecnie realizują. Trwałość projektów oznacza m.in. spełnianie wskaźników, w tym liczby i wolumenu finansowego wdrożeń, które są kontrolowane w

trakcie i po zakończeniu realizacji projektu. Zmiana osobowości prawnej będzie pociągać wymierne straty w postaci konieczności zwrotu środków finansowych do agencji takich jak NCBR, NCN czy PARP, jak i straty na skutek zahamowania istotnych procesów wdrożeniowych. Dotyczy to także projektów międzynarodowych (np. Horyzont 2020). Na skutek zmian ustawowych instytuty stracą także akredytacje, uprawnienia i certyfikaty nadane dla laboratoriów badawczych.

Jedną z poważnych konsekwencji proponowanej ustawy będzie pozbawienie instytutów badawczych uprawnień do nadawania stopni naukowych i związane z tym procesy negatywnej selekcji pracowników, a potencjalnie także obniżenie poziomu badań naukowych. Zaprzepaszczony zostanie dorobek naukowy i wdrożeniowy tych instytutów, co spowoduje obniżenie ich pozycji w środowisku naukowym.

Projekt ustawy zakłada radykalne zmniejszenie środków na finansowanie działalności statutowej w instytutach badawczych, które nie zostaną włączone do NIT. Konsekwencją tego będzie poważne ograniczenie dostępu części instytucji naukowych do środków przeznaczonych na finansowanie prac badawczo-rozwojowych. Dotyczy to w głównej mierze instytutów badawczych pozostających w nadzorze ministerstw poza Ministerstwem Rozwoju. Zdaniem Rady wszystkie jednostki naukowe powinny mieć jednakowy dostęp do środków przeznaczonych na badania i wdrożenia na zasadzie konkursowej. Rada uważa, że nie można ograniczać finansowania działalności statutowej, niezbędnej do realizacji badań wyprzedzających, tylko do pewnej grupy instytutów. Instytuty ukierunkowane na prowadzenie badań stosowanych powinny prowadzić badania wyprzedzające w celu przygotowania projektów dla przemysłu.

Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego uważa, że zmiany funkcjonowania instytutów badawczych powinny mieć charakter ewolucyjny, a istotną poprawę skuteczności działania i lepsze wykorzystanie zasobów można uzyskać bez osłabiania bardzo dobrze funkcjonujących jednostek, oraz - przede wszystkim - dzięki poprawie ich współpracy odpowiednio do celów, które powinny wspólnie realizować.

Rada przychyliła się do propozycji Rady Głównej Instytutów Badawczych z 2016 r., która proponuje wzmocnienie polskiego potencjału naukowego i silniejsze powiązanie nauki z przedsiębiorstwami poprzez utworzenie sieci instytutów badawczych z zachowaniem tożsamości i osobowości prawnej instytutów. Współpraca w ramach sieci, bez niepotrzebnych skutków ubocznych, zwiększy potencjał instytutów realizujących prace na rzecz bezpieczeństwa kraju i zapewni zdolność do realizacji dużych projektów badawczo-rozwojowych krajowych i międzynarodowych, ułatwiając działania dostosowane do strategicznych celów i dziedzin rozwoju gospodarki.

Wobec powyższych zagrożeń, Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego negatywnie opiniuje przedłożony projekt ustawy z dnia 13 kwietnia 2017 r. o Narodowym Instytucie Technologicznym. W opinii Rady opiniowany projekt powinien być wycofany lub radykalnie zmodyfikowany.

Uchwałą otrzymuje Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Przewodniczący
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Prof. Jerzy Woźnicki